

Senzorium (SI)

OKNA V SVET

I Organizacija

Zavod Sensorium¹ je pionir senzorialnega gledališča v Sloveniji. Izhaja iz gledališča Teatro de los Sentidos,² ki ga je ustanovil Enrique Vargas, oblikovalec senzorialnega gledališkega jezika. Elementi senzorialnega gledališkega jezika so se rojevali v zadnjih dveh stoletjih, in sicer v poskusih in manifestih pomembnih ustvarjalcev s konca prejšnjega tisočletja. Senzorialno gledališče uporablja metode senzorialnega jezika s posebnostmi, kot so interaktivnost publike, multisenzorne percepcije ter mednarodno in medkulturno razumljive vsebine. Pri interaktivnosti ne gre za tehnološki način interakcije, pač pa za neposredno in neposredovano komunikacijo med publiko in izvajalci, ki poteka v živo in pri kateri se vzpostavljajo vzajemne povezave med vsemi udeleženi. Orodja čutnega sporočanja vključujejo tudi vonje, okuse in dotike ter publiko omogočajo poglobljen organski potopitveni učinek in celostno izkušnjo.

Veččutno sporočanje in predstavljanje umetniških in poučnih vsebin je v 21. stoletju doseglo svoj razmah v svetu in v Evropi. Še posebej se veččutnega sporočanja radi poslužujejo pedagoški in muzejski programi. Sensorium v zadnjem času prenaša senzorialna orodja potopitvenih učinkov na oder (celo v opero) in s tem odpira nove možnosti sporočanja v uprizoritveni umetnosti. Svoja znanja in veščine iz gledališke prakse pa prenaša v nesnovno kulturno dediščino, vizualne umetnosti, v muzeje, galerije. Sensorium tovrstne prakse izvaja tako v Sloveniji kot v tujini.

¹ <https://www.senzorium.com/>

² <https://www.teatrodelosentidos.com/>

II Dejavnosti razvoja občinstev

Zavod Sensorium se je z metodo veččutnega sporočanja dobro uveljavil v slovenskem (in mednarodnem) prostoru. Deluje skromno, vztrajno in v stalnem dialogu z okoljem. Tako tudi nagovarja publiko – z vključevanjem korak po korak navdihuje z vrednotami, ki so v današnji neoliberalni družbi odrinjene povsem na rob in nezadržno izgubljajo prestiž ideala. Z besedami enega vodilnih ameriških mislecev in družbenih kritikov Crishopherja Lascha: »Ljudje danes tarnajo, češ da niso sposobni ničesar čutiti. Ženejo se za pestrejšimi izkušnjami, mlahavo telo skušajo spraviti k življenju in oživiti otopelo slo. Obsojajo nadjaz in povečujejo izgubljeno življenje čutov.«

Sensorium v svoje procese vključuje vse ljudi, pogosto tudi mladino, in tako ustvarjajo mostove med empatičnimi in entropičnimi silami znotraj nas in med nami. S predstavami ne ciljajo na umetnost kot kulturno informacijo, ampak kot na izkušnjo, ki nas gane in zato transformira – tudi v najmanjšem možnem vidiku življenja. Odgovarjajo na različne pojave v družbi, zato iščejo in prepoznavajo manjkajoči člen med nami in resonanco drugih znotraj nas. Predajajo znanje in izkušnje med generacijami, jeziki, kulturami, mojstri in učenci ter obratno. Njihovo ustvarjanje je *le* igra, ampak resna igra, ki se nas vselej dotakne.

Prva stvar, ki pritegne pogled v gledališki predstavi, instalaciji, performansu ali kakršnikoli umetniški izkušnji na splošno, je, ali vsebuje globlji uvid – prenos ali le virtuoznost. Občutek hvaležnosti, ki jo publika pogosto občuti, prihaja iz »dotaknilo se me je – preoblikovalo me je« ali pa je vse, kar ostane, (zgolj) neke vrste privzgojen in priučen *zunanji* občutek spoštovanja.

Majakovski govori o tem, da kdor tvega, lahko izgubi, kdor ne tvega, pa izgubi vse. Riziko odpreti se drugi osebi in izkusiti *drugega* lahko pojmemo kot izgubo ali kot pot do transformacije. Zato se ustvarjalci v senzorialnem gledališču veliko naslanjajo na umetnost poslušanja; sprašujejo se, kakšen riziko je zares poslušati in slišati drugega ter o tem, kako vsak začetek sprememb izhaja iz resonance slišanege.³

Po tej poti stopa Sensorium, se dotika sebe, sodelavcev, partnerjev, obiskovalcev in nas po malem spreminja z vključevanjem v dogodke na najbolj nenavadnih krajih.

³ Povzeto po razmišljanju Enriqueja Vargasa o projektu Velikodušnosti, dostopno na <https://www.sensorium.com/portfolio-item/2012-2010-between-us/>

III Vključevanje mladih

Senzorium poleg raziskave veččutnih in senzorialnih pristopov v umetnosti, izvaja tudi raznovrstna gledališka izobraževanja za mladino v obliki izobraževalnih delavnic o javnem nastopanju in komunikacijskih veščinah, o senzorialnem jeziku in druge gledališke delavnice.⁴

V letu 2012 je Sensorium izvedel evropski projekt o velikodušnosti, *The generosity experience*,⁵ in več kot štirideset mladih iz štirih držav popeljal na štiridesetdnevno turnejo po štirih evropskih mestih. RTV Slovenija je posnela tudi dokumentarni film z naslovom *Izgubljene vezi*, premierno je bil predvajan na TV SLO leta 2013.⁶

Režiserka Sensoriuma Barbara Pia Jenič je bila tudi šestnajst let (1996–2013) mentorica igre na Dramski šoli Barice Blenkuš in v gledališče uvedla več kot sto petdeset mladih v intenzivnem programu za mlade 15+.

V sodelovanju s Kariernim centrom Univerze v Ljubljani je izvedla nekaj izobraževanj o senzibilnosti v komunikaciji za študente Filozofske in Pedagoške fakultete UL, za študente Primorske univerze delavnice o senzorialnem jeziku, na Fakulteti za dizajn delavnico o praznem prostoru, na Višji šoli za medijsko produkcijo pa delavnice o javnem govoru.

Vključevanje mladine v projekte Sensoriuma je poteka tudi v okviru sodelovanj z različnimi ustanovami in festivali, kot so: Pikin festival Velenje, Švicarija MGLC Ljubljana, razni mladinski centri ipd. Jeničeva svoje dolgoletne pedagoške izkušnje z mladino prenaša v daljše in krajše ustvarjalne procese v različnih projektih.

⁴ <https://www.senzorium.com/izobrazevanja/>

⁵ <https://www.senzorium.com/portfolio-item/2012-2010-between-us/>

⁶ <https://365.rtv slo.si/arhiv/dokumentarci-kulturno-umetniski/158469858>

IV Senzorialni dogodki

V zadnjem desetletju se je razširila pojavnost **senzoričnih** dogodkov, tj. dogodkov, ki vključujejo vsa čutila. Večinoma gre za avdiovizualne dogodke, intermedijske in VR prireditve, kjer je dogajanje bolj imerzivno. Veččutnost mnogokrat vključuje tudi dotik tekstur ali predmetov, včasih tudi vonje. Senzorični dogodki so se uveljavili tudi zaradi večje dostopnosti za senzorno ovirane osebe. Ko gre za pristope za senzorno ovirane osebe ali mestoma tudi vključevanje dotika ali vonja, govorimo torej o senzoričnih (ne senzorialnih) dogodkih.

Senzorialni dogodki prav tako vzpostavljajo veččutne atmosfere, vendar pa je metoda kompleksnejša: vključuje senzorialno dramaturgijo in senzorialno interakcijo s publiko. Le-ta je poetična, inkluzivna in podprta z različnimi metodami pripovedi, animacije predmetov, vključuje elemente praznine, tišine in teme, ki so ključni za ponotranjanje izkušenj. Govorimo o izkušnjah, in ne avdiovizualnih informacijah ali prezentacijah. Kot orodja pripovedi se vključujejo pomeni simbolov, ritualov, navad, mitov in arhetipov. Pomemben je kulturni kontekst, v katerem se dogodek razvija in izvaja. Mnogokrat se opiramo na psihološka in antropološka dognanja, kot na vir inspiracije. Včasih se opiramo tudi na metode sinhronicitete in kolektivnega nezavednega po C. G. Jungu, kjer gre za filozofski, ne znanstveni pristop, ki v polju umetnosti odpira in dopušča svobodo interpretacije. *Storytelling* je pomembno orodje senzorialnega jezika, ki se lahko izvaja na čutni, verbalni ali gibalni ravni.

Igra in **igrati se** je temelj senzorialnega pristopa, ki ustvarja zatočišče za izvajalce in publiko, varen prostor, kjer lahko živimo v vzporedni realnosti. Najpomembnejše orodje senzorialnega jezika je odnos do publike – da je obiskovalcev vodimo za roko kot sledilce, ampak raje po principu *wu wei*,⁷ aktivne neaktivnosti. V publiko želimo prebuditi radovednost, ki je močnejša od strahu. Zaupanje publike temelji na aktivnem poslušanju, na polni prisotnosti in senzibilnosti v komunikaciji. Publiko daje moč, da sledi svoji radovednosti kljub neznanim okoliščinam in se prepušča toku dogajanja.

Varnost publike, procesa in izvajalcev je osnovni temelj vsakega projekta in je pomembnejša od same zgodbe, umetniškega vtisa in interpretacije. Prizori iščejo poetičnost in lahкотnost v vseh, tudi ironičnih in temačnih kontekstih. Poetike vonja, dotika in zvoka nagovarjajo pogosteje kot vizualne podobe, pomagajo nas odpirati navznoter in vzpostaviti stik s seboj.

⁷ Maja Milčinski, *Mali slovar azijskih filozofij*. Založba ZRC, ZRC SAZU, str. 98.
Dostopno na: <https://fi2.zrc-sazu.si/sites/default/files/9616358839.pdf>

Senzorialni jezik gledališče obrača navznoter, obiskovalec ima več svobode pri kreiranju lastnih podob (in ne vsiljenih od režiserja ali koncepta), medtem ko so igralci prebivalci svojih prizorov in sopotniki pri ustvarjanju notranjega gledališča obiskovalca.⁸

⁸ Poglavlje je povzeto po <https://www.senzorium.com/o-senzoriumu/>

V iskanju smisla

Čas epidemije in vojnih razmer v svetu je potegnil na dan mnoge stiske. Kamorkoli se obrnemo, so ljudje izčrpani, utrujeni, ne zmorejo več tega tempa, mnogi izgoreli nimajo niti trenutka zase. Krize so v poslovnih in zasebnih sferah. Vendar so se taka krizna obdobja v zgodovini že pojavljala. Po vzoru Viktorja Frankla in njegovih del *Volja do smisla* in drugih so ustvarjalci kreirali dogodek, ki omogoča obiskovalcem soočanje z vprašanji smisla v okviru različnih režimov in/ali situacij zadnjega stoletja.

Dogodek *V iskanju smisla*⁹ postavlja gledalca v vlogo iskalca in preizkuševalca izbranih pristopov osmišljanja nesmislov. Dogodek je imerzivna, veččutna pripoved, sestavljena iz fragmentov dokumentarnih uvidov o možnih smislih bivanja. Predstava je namenjena mladim in odraslim, vsem, ki se občasno sprašujejo o smislih in nesmislih obstoja, bivanja, delovanja, medosebnih in poslovnih odnosov ter urejenosti družbe. Publika fizično prehaja iz prizora v prizor, kjer v interakciji z mladimi lahko zre v noč, pije in jé, posluša glasbo in izraža svoja mnenja, vprašanja, dvome in stališča.

V procesu ustvarjanja so sodelovali z Mladinskim centrom Oton iz Novega mesta,¹⁰ ki je projektu nudil prostore za vadbo in podprl tudi izobraževanja za mlade. V času snovanja vsebin so mladi pisali kratke eseje o temah smisla, vojne, migracij, prijateljstva, reflektirali so lastne izkušnje. Odzivi mladih na teme so zabeleženi v predstavi, odzivi mladih in odraslih obiskovalcev na dogodek pa so izpisani v komentarjih publike na strani projekta.

⁹ <https://www.senzorium.com/portfolio-item/2022-v-iskanju-smisla/>

¹⁰ https://mladina.znm.si/home/document/docid/6419?back=/home/p_622/5

VI Predlog dejavnosti: Beri, glej, poslušaj

Priporočilo za ogled filmov:

- *Hannah Arendt* (2012), biografska drama, r. Margarethe von Trotta
- *Doktrina šoka* (*The Shock Doctrine*, 2009), dokumentarni film, r. Mat Whitecross, Michael Winterbottom
- *The last days* (1998), dokumentarni film, r. James Moll
- *Schindlerjev seznam* (*Schindler's list*, 1993), zgodovinski film, r. Steven Spielberg

Priporočilo za branje:

- Viktor Frankl: *Kljub vsemu reči življenju da; Volja do smisla; drugo*
- Naomi Klein: *Doktrina šoka*
- Hannah Arendt: *Izvori totalitarizma*

Po ogledu filma in branju se pogovarjajte o temah nasilja, vojne, holokavsta in kapitalizma ter jih povežite s sodobnimi družbenimi pojavi, odnosi in izzivi. Bodite pozorni na te pojave – vedno in povsod.

